

شبه‌نظامیان کرد ایران: شورش‌های تروریست، مبارزان ملی راه آزادی و یا مهره‌های شطرنج منطقه‌ای؟

نویسنده: فرانک میلبرن (تهیه شده برای مرکز مبارزه با تروریسم)
ترجمه: خوشناو قاضی

در حالی که کردهای سوریه، ترکیه و عراق به لطف آنچه "بیداری کردی" نامیده می‌شود، توجه زیادی را به خود جلب کرده‌اند، کردهای ایران تا این حد در کانون توجه نبوده‌اند. همانطور که فرانک میلبرن در این مقاله توضیح می‌دهد، در سال ۲۰۱۶ مبارزان کرد ایرانی به طور رسمی شورش خود علیه تهران را از نو سازمان دادند. کردهای ایران در حالی که تحت سرکوب مداوم قرار دارند، نشانه‌هایی از افزایش انسجام و یکپارچگی را از خود نشان داده‌اند که می‌تواند آنها را به بازیگران قابل توجهی در صفحه شطرنج خاورمیانه تبدیل کند. این مقاله اولین بار در جلد ۱۰، شماره ۵ دیدبان مرکز مبارزه با تروریسم (CTC) در ماه مه ۲۰۱۷ منتشر شد.

چکیده

در حالی که کردهای سوریه، ترکیه و عراق به دنبال آنچه "بیداری کردی" نامیده می‌شود و همچنین نقش مهم آنها در عراق و سوریه مورد توجه تحلیلگران قرار گرفته‌اند، توجه کمتری به کردهای ایران شده است. در سال ۲۰۱۶ گروهی از مبارزان کرد به طور رسمی اعلام کردند که شورش خود علیه تهران را از سر گرفته‌اند که باعث نگرانی رژیم ایران شد. این گروه‌ها با الهام‌گرفتن از افزایش اعتماد به نفس کردهای کشورهای همسایه و خسته از ادامه سرکوب حکومت، نشانه‌هایی از افزایش انسجام و یکپارچگی را از خود نشان داده‌اند که آنها را به طور بالقوه به بازیکنان مهمی در عرصه شطرنج منطقه‌ای تبدیل می‌کند. در ماه مارس سال ۲۰۱۷، کومله، حزب کمونیست کردستان ایران، اعلام کرد که شش گروه مسلح ایرانی مخالف حکومت (همه آنها توسط ایران برچسب تروریست خورده‌اند) که خواستار استقلال داخلی کردها هستند، "با هدف فعالیت‌های نظامی مشترک" همکاری بین حزبی را توسعه می‌دهند. (۱) گروه‌های کرد مسلح ایران، مانند هم‌نژادهای خود در اقلیم کردستان عراق و سوریه، برای دهه‌ها از مشکل عدم اتحاد رنج برده‌اند و این همبستگی بعد از جمهوری کوتاه مدت مهاباد در سال ۱۹۴۶ و قیام کردها علیه حکومت ملاحا در سال ۱۹۷۹ به طور بالقوه مهم‌ترین حرکت آنها به سوی اتحاد کردهای ایران است. در سال ۲۰۱۶، گروه‌های ستیزه‌جوی کرد که در حال حاضر عمدتاً در اقلیم کردستان عراق مستقر هستند، شورش را از نو آغاز کردند که مدت زیادی از خاموشی آن گذشته بود. علت تجدید شورش تا حدی به بیداری منطقه‌ای کردها برمی‌گردد و بخشی نیز ناشی از ادامه سرکوب کردها در ایران است. کومله عملاً از سال ۱۹۹۰ فعالیت مسلحانه خود در داخل ایران را به پایان رسانده بود. (۲) این مقاله به بررسی این موارد می‌پردازد: تاریخچه درگیری‌ها؛ درگیری‌های اخیر؛ پاسخ ایران؛ و انگیزه‌ها، کارآیی مبارزات مسلحانه و اتحاد گروه‌های کرد که با حکومت ایران مبارزه می‌کنند، و نیز روابط پیچیده این گروه‌ها با قدرت‌های منطقه‌ای.

پیشینه مختصمه

در طی سال‌های ۱۹۸۰-۱۹۷۹، کومله در کنار یکی دیگر از احزاب مسلح ایرانی، یعنی حزب دموکرات کردستان ایران (حدکا)، با حکومت مبارزه می‌کرد. (a) آن مبارزه مسلحانه پدیده‌ای بود ناشی از موج ناسیونالیسم کردی پس از انقلاب ایران، تصور فرصت مناسب برای به دست آوردن استقلال بیشتر که در زمان شاه قابل تصور نبود، بی‌نظمی و هرج و مرج ناشی از تشکیل جمهوری اسلامی، و همچنین برپایی دیگر قیام‌های مسلحانه علیه حکومت ملاحا. کردها عملاً در قانون اساسی جدید نادیده گرفته شده بودند و هیچ ماده‌ای مبنی بر خودمختاری در آن قانون وجود نداشت. قیام در مارس سال ۱۹۷۹ آغاز شد، زمانی که کردها مراکز پلیس و پادگان‌های نظامی را در شهرهای سنندج، پاوه، دیواندره، سقز و مهاباد به کنترل خود درآوردند. این اقدام به زودی به یک قیام گسترده‌تر در شمال غربی ایران تبدیل شد که اکثریت مردم آن کرد بودند. این شورش منجر به سرکوب وحشیانه و مرگ حدود ۶،۲۰۰ کرد شد. (۳)

"کردستان ایران" و "کردستان شرقی" نام‌های غیر رسمی برای منطقه‌ای در شمال غربی ایران و مجاورت مرز ترکیه و عراق است که کردها در آن اکثریت دارند. کردها در استان‌های کردستان، کرمانشاه، آذربایجان غربی و ایلام در حوزه کوه‌های زاگرس زندگی می‌کنند. آمار رسمی حکومت ایران از جمعیت کردها غیرقابل اعتماد است چراکه حکومت تمایل به کم نشان دادن جمعیت این اقلیت دارد، همچنین آمار ملی گرایان کرد نیز قابل اتکا نیست چراکه آنها هم تمایل به زیاد نشان دادن جمعیت خود دارند. یکی از محققان منطقه، جمعیت کردهای ایران را حدود ۱۰ تا ۱۲ میلیون نفر برآورد کرده‌است. (۴) این محقق در غیاب ارقام قابل اعتماد، ۷۰ تا ۷۵ درصد کردهای ایران را سنی مذهب و ۲۰ تا ۲۵ درصد شیعه مذهب برآورد کرده است که بیشتر کردهای شیعه همانند اکثریت ایرانی‌ها شیعه دوازده امامی و بقیه از فرقه‌های دیگر شیعه هستند که تحت سرکوب جدی قرار دارند. (۵) مناطق کردنشین طی دهه‌های گذشته نادیده گرفته شده و رسیدگی کمتری به آنها شده است. طبق آمار دولت ایران، استان کرمانشاه که جمعیت آن یک میلیون نفر است، همواره در فهرست استان‌های کمتر توسعه یافته ایران رتبه نخست را به خود اختصاص داده است. (۶)

کردستان ایران در جنگ ایران و عراق در سال‌های ۱۹۸۸-۱۹۸۰ به صحنه عملیات و درگیری نظامی دو طرف تبدیل شد و هر دو کشور از کردها برای اهداف نظامی و بی‌ثبات‌سازی طرف دیگر استفاده می‌کردند. قدرت‌های خارجی متخاصم کردهای عمدتاً سنی مذهب را به عنوان یک نیروی خرابکار آماده برای بهره‌برداری می‌دیدند. رژیم صدام حسین در سال ۱۹۸۱ به عنوان بخشی از تلاش خود برای بی‌ثبات‌سازی ایران و مشغول کردن نیروهای ایران در دیگر مناطق، اسلحه و مهمات در اختیار حزب دمکرات کردستان ایران قرار داد. (۷) حزب دمکرات کردستان ایران امیدوار بود از این حمایت برای آزادی برخی مناطق در کردستان استفاده کند اما اقدامات حزب توسط نیروهای نظامی ایران خنثی شد. (b) ایران هم با حمایت از شبه‌نظامیان کرد حزب دمکرات کردستان و اتحادیه میهنی کردستان از کارت کردها علیه بغداد استفاده می‌کرد. (۸) امید و انتظارات ملی‌گرایان کرد مبنی بر اینکه کردهای ایران و عراق با هم همکاری می‌کنند، هنگامی پایان یافت که بین حزب دمکرات کردستان ایران (یک گروه مورد حمایت صدام) و حزب دمکرات کردستان (یک گروه مورد حمایت دشمنان صدام) جدایی افتاد. حزب دمکرات کردستان ایران تا سال ۱۹۸۳ به انجام عملیات نظامی پراکنده در داخل ایران ادامه داد اما فعالیت‌های گاه و بیگاه این حزب و گروه‌های دیگر، زمانی پایان یافت که ایران کنترل کامل مناطق کردنشین را به دست گرفت.

حزب دمکرات کردستان ایران فعالیت مسلحانه خود را از سال ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۶ در پاسخ به ترور رهبر حزب در وین و تظاهرات گسترده سال ۱۹۹۰ کردها در داخل ایران، از سر گرفت. (۹) اما ترورهای هدفمند حکومت ایران، عملیات نظامی خارج مرزها و همکاری تهران با ترکیه علیه گروه‌های کرد ایران باعث شد حزب دمکرات کردستان ایران در سال ۱۹۹۶ به طور یک جانبه به عملیات مسلحانه پایان دهد. عملیات و درگیری‌های دیگری در مقیاس کوچک‌تر تا سال‌های ۲۰۱۴ و ۲۰۱۵ ادامه داشت.

در اوایل سال ۲۰۱۶، حزب دمکرات کردستان ایران با اشاره به ادامه سرکوب کردها از سرگیری دور جدیدی از مبارزه را نوید داد. (۱۰) در این اعلامیه، حزب ادعا کرد که عملیات از قبل آغاز شده است. یک شخص ارشد در حزب دمکرات کردستان ایران به العربیه گفت: "از یک سال قبل عملیات‌هایی از نوع بزن‌دررو انجام شده است، اما من بعد عملیات‌های بزرگ‌تر و هماهنگ‌تر انجام خواهد شد." (c)

حزب آزادی کردستان (پاک)، حزب سیاسی ملی‌گرای چپ که روابط نزدیکی با حزب دمکرات کردستان ایران، حزب دمکرات کردستان و اتحادیه میهنی کردستان دارد، (۱۱) ضمن پشتیبانی از این تصمیم اعلام کرد که ایران با قیام گسترده‌ای در کردستان مواجه خواهد شد که بر همه شهرهای ایران تاثیر می‌گذارد. گروه‌های کرد درگیر حملات مسلحانه بزن‌دررو علیه نیروهای ایرانی به ویژه سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، در شهرهای سردشت، (۱۲) سنندج، (۱۳) و اشنویه (۱۴) شده‌اند. گزارش‌ها نشان می‌دهند که گروه‌های شبه نظامی کرد تنها تعداد کمی از جنگجویان خود را در طی این عملیات‌ها از دست داده‌اند. (۱۵) (d)

گروه‌های شبه نظامی کرد ایرانی عمدتاً از وسایل انفجاری کوچک، آرپی‌جی و اسلحه‌های سبک استفاده می‌کنند. (۱۶) این سلاح‌ها تلفات کمی به نیروهای ایران وارد می‌کنند (چند نفر در هر عملیات).

در پی حملات گروه‌های مسلح کردستان، تلفات غیرنظامی خاصی گزارش نشده است، هرچند ممکن است عملیات تلافی‌جویانه کردها علیه جاسوسان و همکاران کرد حکومت گزارش نشده باشد. تا به حال، هیچ شواهدی از شورش‌های پابرجای شهری در شهرهای ایران دیده نشده است.

حزب حیات آزاد کردستان (پژاک) (شاخه‌ای از پ.ک.ک که عمدتاً متشکل از کردهای ایرانی مخالف تهران است) نیز عملیات مسلحانه خود را در سال ۲۰۱۶ آغاز کرد، از جمله اقدامات پژاک می‌توان به درگیری با نیروهای نظامی و تلاش برای قتل یک نماینده مجلس شورای اسلامی اشاره کرد. به گفته منابع امنیتی کرد، پژاک از جمله شش گروه کرد نبود که در ماه مارس اعلام کردند همکاری بیشتری با هم خواهند داشت و این گروه با احزاب دیگر همکاری نزدیکی ندارد. (۱۷) نظرات مربوط به چگونگی تشکیل پژاک متفاوتند. به عقیده برخی، کردهای ایران در اواخر دهه ۱۹۹۰ این حزب را در داخل خاک ایران تاسیس کردند و سپس به کوهستان قندیل که تحت کنترل پ.ک.ک بود، پناه بردند و آنجا اصول و عقاید پ.ک.ک و رهبر آن، عبدالله اوجالان، را پذیرفتند. برخی دیگر معتقدند که در سال ۲۰۰۴ کردهای ایرانی پ.ک.ک از آن جدا شده و حزب اعلام موجودیت کرده است. (۱۸) درست مانند یگان‌های مدافع خلق سوریه، پ.ک.ک و پژاک روابط بسیار نزدیکی از لحاظ ایدئولوژی، مبارزان، و همچنین اطلاعات، دارند. به تازگی گزارش‌هایی از تماس دولت ایران با پ.ک.ک منتشر شده است که در نتیجه آن ممکن است پ.ک.ک برای مهار پژاک اقدام کند. این عامل اتحاد پژاک با دیگر گروه‌های کرد ایران را بسیار پیچیده‌تر می‌کند. (۱۹)

در نبود منابع رسمی، تعداد کردهای مسلح ایرانی همچنان مبهم باقی مانده و باید به برآورد، حدس و گمان متوسل شد. به گفته برخی منابع آگاه ممکن است حزب دمکرات کردستان ایران ۱۰۰۰ تا ۱۵۰۰ جنگجو، کومله کمتر از ۱۰۰۰ نفر، و پژاک ۳۰۰۰ و یا کمتر، داشته باشند. برآورد تعداد مبارزان مسلح گروه‌های دیگر سخت‌تر است (e).

بیشتر این جنگجویان در محدوده کوه‌های زاگرس در نزدیکی مرز ایران و عراق در داخل منطقه کردستان عراق متمرکز هستند. (۲۰) این به آنها امکان انجام حملات مرزی به داخل خاک ایران را بدون نگرانی از حمله تلافی‌جویانه تمام عیار ایران می‌دهد. براساس عملیات‌های مشابه قبلی، می‌توان فرض کرد که آنها به کمک هواداران آن سوی مرز که به عنوان طلایه‌دار و عنصر محلی عمل می‌کنند، حملات خود را انجام می‌دهند. این برخلاف شورش کردستان در سال ۱۹۸۰ است که در آن پیشمرگه‌های مستقر در شهرها و روستاهای مناطق کردنشین اقدام به عملیات می‌کردند.

نمایی از کوه‌های زاگرس از داخل منطقه کردستان عراق (عکس از فرانک میلبرن)

شروع مجدد عملیات نظامی و ائتلاف و همکاری گروه‌های مسلح کرد با هدفی مشترک برای ضربه زدن به تهران را می‌توان به عنوان پاسخی به چندین عامل قلمداد کرد. برخی از این عوامل عبارتند از

ادامه کتمان حقوق سیاسی و فرصت‌های اقتصادی برابر برای کردهای ایران به همراه دستگیری‌های خودسرانه، (۲۱) گسترش نقش ایران در داخل عراق و سوریه و بیداری کردها در سراسر منطقه از ترکیه گرفته تا سوریه، کردستان عراق و ایران و همچنین ظهور یک دولت دفاکتو در کردستان عراق و کنترل یگان‌های مدافع خلق بر شمال سوریه. به گفته فعالان کرد یکی دیگر از دلایل تجدید شورش این است که رژیم ایران در سال ۲۰۱۵ میلادی صدها نفر از فعالان کرد و اعضای احزاب مخالف کرد را اعدام کرد که نسبت به سال‌های قبل افزایش چشمگیری داشت. (۲۲)

همچنین عوامل متعدد دیگری وجود داشت که گروه‌های کرد را در ایران به تغییر موضع و توسل به اقدامات مسلحانه واداشتند. آنها با مشاهده دستاوردهای سیاسی و کسب حقوق کردها در ترکیه در سال‌های قبل از سال ۲۰۱۵، نیرو گرفتند. آنها پس از سرکوب کردها توسط دولت ترکیه و اعمال خشونت علیه حزب کارگران کردستان خشمگین شدند و دریافتند در منطقه تنها به روش‌های سیاسی و صلح آمیز نمی‌توانند به حقوق خود برسند.

یک رویداد مهم در ماه مه سال ۲۰۱۵ رخ داد که موجب گسترش ناراضی مردم از رژیم شد و کردها در شهر مه‌آباد تظاهرات کردند. آنها یک هتل را به آتش کشیدند تا به مرگ یک زن کرد اعتراض کنند. به گفته کردها یک دختر ۲۵ ساله کرد خودکشی کرد تا مورد تجاوز به عنف یکی از مقامات ایرانی قرار نگیرد. سرکوب وحشیانه رژیم منجر به ناآرامی‌های مدنی شد. (۲۳)

منظره‌ای دیگر از کوه‌های زاگرس از داخل منطقه کردستان عراق (فرانک میلبرن)

احزاب کرد ایران دارای دیدگاه‌های سیاسی مختلف از سوسیالیسم گرفته تا مائویسم هستند، اما آنچه که بین همه آنها مشترک است، حس گرم ملی‌گرایی کردی (f) و تمایل به خودمختاری سیاسی و فرهنگی است. (۳۴) از بین همه گروه‌ها، تنها پژاک توسط ایالات متحده (۳۵) به عنوان یک سازمان تروریستی شناخته شده است زیرا پژاک ارتباط نزدیک با پ.ک.ک دارد و ایالات متحده با ترکیه که متحد مهمی در ناتو است روابط خوبی دارد. این به رغم این واقعیت است که ایالات متحده به طور فعال از یگان‌های مدافع خلق در سوریه حمایت کرده و از اقدام نظامی ارتش ترکیه علیه آن جلوگیری کرده است. پژاک تا آنجا که نویسنده آگاه است، آشکارا دشمن آمریکا نبوده و علیه ایالات متحده یا متحدان غربی آن متوسل به خشونت نشده است. پژاک دشمن مستقیم ایران است که ایالات متحده این کشور را حامی تروریسم دانسته است. (۲۶)

واکنش ایران

گروه‌های کرد، ایران را متهم می‌کنند که در واکنش به شورش کردها در دسامبر ۲۰۱۶ اقدام به بمبگذاری هدفمند در مقر حزب دمکرات کردستان ایران در کویه، کرده است. (۲۷) اگر چه تا کنون ارتباط

مستقیمی بین ایران و بمب گذاری مشاهده نشده است، اما مقامات حزب دمکرات کردستان ایران سریع انگشت اشاره را به سوی ایران نشانه رفتند به خصوص با توجه به این واقعیت که دو بمب مورد استفاده در برابر ستاد حزب دمکرات کردستان ایران درست در روز تولد عبدالرحمن قاسملو، که در سال ۱۹۸۹ در وین به دست ایران به قتل رسید، منفجر شد. منابع محلی آگاه به نویسنده اطمینان دادند که با توجه به جذابیت هدف، پیشینه تاریخی ایران در انجام ترورها و فقدان دشمنان دیگر که خواهان هدف قرار دادن حزب دمکرات کردستان ایران باشند، به احتمال زیاد ایران در این کار دست داشته است. احتمالا این حمله توسط یکی از عوامل وابسته به ایران مانند اعضای کرد شبه نظامیان شیعه عراق که توسط سپاه پاسداران و حزب الله آموزش می‌بینند یا اعضای کرد یک گروه تروریستی اهل سنت مستقر در ایران انجام شده است تا امکان تکذیب برای ایران فراهم باشد. (۲۸) با این حال، حکومت اقلیم کردستان علی‌رغم ادعای دستگیری دو نفر از عاملان (۲۹) به صورت مستقیم ایران را مسئول ندانسته و جزئیات مربوط به مجرمان را منتشر نکرده است. (i) واضح است که بمب‌گذاری منجر به وحدت بیشتر گروه‌های مختلف ستیزه‌جوی کرد ایران شده است چراکه این بمب‌گذاری را حمله به همه گروه‌ها قلمداد می‌کنند. (j)

ایران در اوایل سال ۲۰۱۷ اعلام کرد که فعالیت‌های اطلاعاتی و نظارتی در کردستان عراق را بسیار افزایش داده است. اظهارات مقامات ایران نشان می‌دهد که آنها به طور فزاینده‌ای از تهدید گروه‌های ستیزه‌جوی ایرانی که در داخل خاک عراق فعالیت می‌کنند، نگران هستند. در ماه فوریه ۲۰۱۷، محمد پاک‌پور، فرمانده نیروی زمینی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، اظهار داشت: "در شمال شرق ایران و آن طرف مرز، کنسولگری‌های زیادی باز شده‌اند تا رمقی به گروه‌های مرده داده و آنها را علیه ما بشورانند." (۳۰) مدت‌ها است که ایران دولت عراق و حکومت اقلیم کردستان را برای عدم کنترل مناطق حساس مرزی شمال غربی ایران سرزنش کرده و عربستان سعودی (۳۱) (و دیگران) را متهم به تامین مالی و مسلح کردن گروه‌های کرد ایران کرده است که البته حکومت اقلیم و کردهای ایران همواره آن را تکذیب کرده‌اند. در اوایل سال ۲۰۱۷ طرفداران ایران در بلوک حاکمیت شیعه در پارلمان عراق، به ریاست نوری المالکی، نخست وزیر پیشین، خواستار آن شدند که دولت عراق گروه‌های کردی که از خاک کردستان عراق برای حمله به ایران استفاده می‌کنند را خلع سلاح و یا اخراج کند. (۳۲)

چشم‌انداز اقدامات متقابل دشمنان ایران؟

آنچه که ممکن است گروه‌های مسلح کرد ایران را وارد بازی شطرنج منطقه‌ای کند، بهبود (یا بدتر شدن) روابط ایران و قدرت‌های خارجی است. ژنرال جوزف وتل از فرماندهی مرکزی ایالات متحده، در مارس ۲۰۱۷ اظهار داشت که "ایران مهمترین تهدید برای منطقه مرکزی و منافع ملی ما و منافع شرکا و متحدان ما است"، (۳۳) (k) همچنین وزیر دفاع آمریکا، جیمز ماتیس ایران را به عنوان "تهدید جدی و ماندگار برای صلح و ثبات در خاورمیانه" توصیف کرده است. (۳۴) (l) دونالد ترامپ، رئیس جمهور آمریکا نیز به رویکردی جدی در قبال ایران اشاره کرده است. در ماه مارس سال ۲۰۱۷، تعدادی از مراکز سیاسی در واشنگتن دی‌سی گزارش دادند که ایالات متحده نیاز به بررسی طیف وسیعی از گزینه‌ها جهت مقابله با ایران دارد.

در گزارشی که توسط تحلیلگران موسسه مطالعات جنگ تهیه شده آمده است که "احتمال یک بحران بزرگ بین آمریکا و ایران در پنج سال آینده" وجود دارد و گزینه‌های "گشوده و مهلک" برای مقابله با ایران را پیشنهاد کرده است. (m) به همین نحو گزارش تهیه شده توسط تحلیلگران موسسه واشنگتن برای سیاست خاور نزدیک پیشنهاد "اقدام مستقیم" (۳۵) علیه عوامل و شبه نظامیان متحد ایران و تقویت توانایی تهاجم و به ویژه دفاع هم‌پیمانان آمریکا را مطرح کرده است. (۳۶) گزارش تحلیلگران مرکز مطالعات بین‌المللی و استراتژیک هم حاوی پیشنهاد "اقدامات غیرآشکار" برای بی‌ثبات کردن دولت‌های متخاصم مانند جمهوری اسلامی است. (۳۷) به غیر از ایالات متحده، ایران دشمنان دیگری مانند اسرائیل، (۳۸) عربستان سعودی، (۳۹) بحرین، (۴۰) و امارات متحده عربی (۴۱) هم دارد که ممکن است مایل به جنگ غیر متعارف با ایران باشند. برخی از آنها سابقه حمایت از شورش و فعالیت‌های مخفی علیه ایران را دارند.

پاشنه آشیل ایران

در کردستان ضرب‌المثلی وجود دارد با این مضمون که کردها دوستی غیر از کوهستان ندارند. اما برای ایران آسیب‌پذیری واقعی جغرافیا است، به ویژه در محدوده کوه‌های استراتژیک غرب موسوم به زاگرس و گروه‌های مسلح کرد که در آنجا فعالیت می‌کنند. از زمان حمله اسکندر تا تجاوز صدام حسین به ایران و سپس اشغال عراق توسط آمریکا، زاگرس پاشنه آشیل ایران بوده است. کردهای ایران صاحب منطقه‌ای هستند که از اهمیت حیاتی برای ایران برخوردار است. (۴۲) برخی از دلایل اهمیت این منطقه عبارتند از: زاگرس در دفاع از قلمرو ایران در برابر قدرت‌های مجاور من جمله نیروهای ایالات متحده در عراق و حکومت اقلیم کردستان مهم است؛ پیشگیری از خودمختاری کردها در داخل ایران و استقلال حکومت اقلیم کردستان در عراق؛ امید تهران به باز کردن یک راه استراتژیک زمینی به سوی متحدان ایران در سوریه و لبنان (حزب‌الله)؛ (۴۳) تقویت گروه‌های تروریست متحد ایران در عراق (۴۴) و تسهیل ارسال غیرقانونی نفت و گاز در صورت تحریم همه‌جانبه ایران.

شواهد تاریخی فراوانی برای اثربخشی مبارزات گروه‌های کرد ایران در کوه‌هایی که آنها به طور دقیق می‌شناسند، وجود دارد. پژاک در تابستان سال ۲۰۱۱ موفق شد تهاجم سپاه پاسداران در این منطقه را با مشکل مواجه کرده و همچنین به عمق خاک ایران نفوذ کرد تا جلوی ستون‌های نظامی و تدارکاتی را بگیرد و عملیات خرابکاری علیه زیرساخت‌ها را اجرا کند. این گروه همچنین دارای گروهی از رهبران و مبارزان با انگیزه و با تجربه است که بسیاری از آنها تجربه مبارزه در کنار حکومت اقلیم کردستان، پ.ک.ک و یگان‌های مدافع خلق در عراق، ترکیه و سوریه را دارند. (۴۵) پژاک همچنین دارای پشتیبانی قابل اطمینان و منبع بودجه در حکومت اقلیم کردستان است. شواهد زیادی وجود دارد که پژاک و دیگر گروه‌های کرد ایرانی به سلاح‌های متنوعی دسترسی دارند. سلاح‌هایی از روسیه، بلوک شرق، اسلحه‌های کوچک که در محل تولید می‌شوند، آرپی‌جی و مسلسل‌های سنگین در عکس‌های تبلیغاتی پژاک و دیگر گروه‌ها و گزارش رسانه‌های محلی دیده می‌شود. آنها به خمپاره‌های سنگین و توپ‌های بدون لگد نیز دسترسی دارند، اما استفاده آنها از موشک‌های ضدهوایی دوش‌پرتاب جایی ثبت نشده است. (n)

حسین یزدانپناه، رئیس حزب آزادی کردستان، در سپتامبر ۲۰۱۷ به خبرگزاری آسوشیتدپرس گفته است که در فاصله ماه‌های مارس و سپتامبر ۲۰۱۵ زمانی که جنگجویان آن در جبهه کرکوک علیه دولت اسلامی مبارزه می‌کردند، از آموزش مربیان نظامی ایالات متحده برخوردار بوده‌اند. (۴۶) ممکن است این گروه در جبهه موصل نیز حاضر بوده باشد (O). اگر جنگجویان حزب آزادی کردستان از سوی ایالات متحده آموزش نظامی دریافت کرده‌اند، این امر به طور جدی ایران را نگران می‌کند، چرا که چنین آموزش‌هایی توانایی آنها را در مقابل دولت ایران تقویت می‌کند. این گروه اعلام کرده که روابط خوبی با ایالات متحده دارد، اما دریافت اسلحه از سوی آمریکایی‌ها را کتمان کرده است. (۴۷) مبارزان گروه‌های دیگر احتمالاً در کنار پیشمرگه‌های حکومت اقلیم کردستان علیه دولت اسلامی جنگیده‌اند. از میان همه گروه‌های کرد ایران، پژاک احتمالاً با توجه به ارتباط نزدیک آن با یگان‌های مدافع خلق و پ.ک.ک و سابقه نبردهای مسلحانه آن با سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بیشترین توانایی و تجربه را دارد. با این حال، پژاک بر خلاف یگان‌های مدافع خلق، به علت آنکه به عنوان یک گروه تروریستی شناخته شده است، احتمالاً تجهیزات آمریکایی را به طور مستقیم دریافت نکرده و یا به ذخایر جنگی دولتی که یگان‌های مدافع خلق در سوریه بدست آورده بود دسترسی نداشته است. حزب دمکرات کردستان ایران در مبارزه علیه دولت اسلامی شرکت نداشته و آموزش نظامی مشابه آنچه حزب آزادی کردستان ادعا می‌کند را دریافت نکرده است. (۴۸)

نتیجه‌گیری

پارادوکس اصلی آنجا است که حکومت ایران از طریق انقلاب و قیام به قدرت رسیده است، و در عین حال بیشترین ترس حکومت از انقلاب و شورش است. از آنجا که ایران جنگ‌های نامتقارن با هزینه پایین را ترجیح داده و به مدد جنگ‌های نیابتی با ایالات متحده، کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس و اسرائیل درگیر است، جای تعجب نیست که دشمنان متعددی که ایران برای خود تراشیده پیشنهاد

حمایت از کردهای ایران را ارائه دهند. اگر این دولت‌ها عملیات نظامی علیه ایران انجام دهند صرف‌نظر از اینکه کنشگران خارجی از گروه‌های کرد ایران حمایت کنند یا خیر، کوه‌های زاگرس احتمالاً شاهد افزایش درگیری، شورش و خرابکاری، ترور، و ناآرامی مدنی خواهند بود. در صورتی که کنشگران خارجی بخواهند وارد عمل شوند، ممکن است سلاح و تجهیزات پیشرفته‌تری به دست کردها برسد، آنگاه کنترل کوه‌های زاگرس برای تهران دشوار خواهد شد. هرگاه کردهای ایران متحد شوند به نسبت زمانی که مستقل عمل می‌کنند، دشمن بسیار نیرومندتری برای ایران خواهند بود. اما لازم به ذکر است از آن زمان که کومله اعلام کرد که تمام گروه‌های کرد ضد حکومت جهت انجام عملیات مشترک نظامی متحد می‌شوند نشانه‌ای حاکی از فعالیت هماهنگ دیده نشده است. (p) در آوریل ۲۰۱۷، تعدادی از احزاب سیاسی در تبعید به طور مشترک خواستار تحریم انتخابات ریاست جمهوری ایران در ۱۹ ماه مه ۲۰۱۷ شدند که این اقدام بیانگر همکاری بین کنشگران کرد ایرانی است. (۴۹) باید دید که آیا گروه‌های کرد ایران، درست همانند برادران کرد عراقی خود، می‌توانند اختلافات سیاسی و ایدئولوژیک عمیق خود را کنار بگذارند یا خیر.

نگرانی اصلی گروه‌های مسلح کردستان در سال‌های آینده، تداوم حمایت حکومت اقلیم کردستان خواهد بود. اگر ایالات متحده از عراق خارج شود، حکومت اقلیم کردستان ممکن است تحت فشار روزافزون ایران و متحدانش در بغداد برای قطع حمایت از گروه‌های کرد ایران قرار گرفته و تسلیم خواست آنها گردد.

یادداشت‌ها

- (a) حزب دمکرات کردستان ایران در ماه اوت سال ۱۹۴۵ در مهاباد تاسیس شد، اما بسیاری از رهبران آن پس از آن که ارتش سلطنتی ایران در ماه اوت سال ۱۹۴۶ به طور موثری به جمهوری کردستان پایان داد، دستگیر یا اعدام شدند. تا انقلاب ایران در سال ۱۹۷۹ حزب دمکرات کردستان ایران گاه و بیگاه علیه رژیم شاه مبارزه کرد. کومله نیز در سال ۱۹۶۹ تأسیس شد و در زمان شاه تحت سرکوب شدید قرار داشت.
- (b) پشتیبانی صدام حسین از حزب دمکرات کردستان ایران مسبوق به سابقه قبلی بود. همچنین در اوایل دهه ۱۹۷۰ تا اواسط آن دهه، شاه، ایالات متحده و اسرائیل از کردهای عراق علیه صدام حمایت می‌کردند. David Plotz, "The Kurds," Slate, September 28, 1996; Dexter Filkins, "The Fight of Their Lives," New Yorker, September 29, 2014.
- (c) حزب دمکرات کردستان ایران توافق هسته‌ای ایران با غرب را به عنوان یک دلیل دیگر آغاز درگیری‌ها عنوان کرد و اعلام نمود: "از آنجایی که ایران توافقنامه اتمی را امضا کرده است، ایران فکر می‌کند هر کاری که انجام دهد برای جهان خارج اهمیتی ندارد. به همین دلیل ما مجبور شدیم این رویکرد را اتخاذ کنیم. در نتیجه رفع تحریم‌ها و بهبود روابط بین دولت ایران و ایالات متحده، موقعیت ایران قوی‌تر شد. در واقع توافق هسته‌ای ما را مجبور به پایان دادن به آتشبس دو دهه گذشته کرد" روداو، ۲۵ سپتامبر ۲۰۱۶.
- (d) ادعای گروه‌های ستیزه جوی کرد دقیقتر است چون آنها نام "شهیدان" خود را اعلام می‌کنند.
- (e) یادداشت سردبیر: برآورد می‌شود که حزب آزادی کردستان حدود چند صد تن جنگجو داشته باشد. Paul Cruickshank interview, Zana Gulmohamad, May 2017.
- (f) در حالی که گروه‌های کرد ایران عمدتاً "سکولار هستند، یک گروه به نام انصارالاسلام که بیشتر در منطقه حلبجه در نزدیکی مرز با ایران فعالیت می‌کند، جهادی‌های سنی هستند. این گروه که با القاعده در عراق و سپس با دولت اسلامی همپیمان شد، متشکل از کردها، اعراب و برخی از خارجیان است. با این وجود، طبق مصاحبه نویسنده با برخی منابع آگاه، با آنکه نیروهای ویژه ایالات متحده به اتحادیه میهنی کردستان کمک کردند تا این گروه را از منطقه حلبجه ریشه کن کنند، اما این گروه جایگاهی در آن طرف مرز ایران پیدا کرده است. در سال ۲۰۱۴، بیشتر طرفداران گروه با دولت اسلامی ادغام شده بودند، اما بعضی از آنها همچنان به عنوان انصارالاسلام فعالیت می‌کردند. برای اطلاعات بیشتر رجوع کنید به: Aymenn Jawad Al-Tamimi, "A Complete History of Jamaat Ansar al-Islam," aymennjawad.org, December 15, 2015.
- (g) ترکیه و ایران، اما نه اتحادیه اروپا پژاک را یک سازمان تروریستی اعلام کرده‌اند.
- (h) پاراستن و زانیاری متشکل از سرویس‌های اطلاعاتی اتحادیه میهنی کردستان و حزب دمکرات کردستان، همراه با پلیس امنیتی آسایش هر دو طرف، در زمینه کسب اطلاعات متخصص در مبحث هوش انسانی یا HUMINT هستند و احتمالاً بیشتر از برخی از همتایان غربی خود در اینکار مهارت دارند. به دلیل سال‌ها فعالیت بدون ابزارهای پیشرفته فنی و بکارگیری عوامل کرد از جانب ایران، این تنها گزینه آنها برای گردآوری اطلاعات بوده است.

(i) حکومت اقلیم کردستان به شدت از ناراحت کردن ایران پرهیز می‌کند. با توجه به نقش اساسی ایران در مبارزه با دولت اسلامی و این واقعیت که ایران همواره از اتحادیه میهنی کردستان در مقابل حزب دمکرات کردستان حمایت کرده تا اتحاد کردها را به تمسخر بگیرد. حکومت اقلیم کردستان، به ویژه عناصر حزب دمکرات کردستان، به دنبال حمایت نظامی درازمدت ایالات متحده است تا نیروهای نظامی آمریکایی به طور دائم در کردستان مستقر شوند. این اقدام یکی از اهداف استراتژیک حکومت اقلیم کردستان است تا استقلال و امنیت حکومت اقلیم کردستان در مقابل ایران، عراق و ترکیه حفظ شود. همچنین کردهای عراق باید موضع و سطح حمایت خود را نسبت به کردهای ایران متعادل نگه دارند، چرا که به علت پیوند فرهنگی و تاریخی آنها با کردهای ایران، و همچنین نبرد آنها دوشادوش نیروهای حکومت اقلیم کردستان علیه دولت اسلامی جایگاه ویژه‌ای به آنها داده است.

(j) گزارش مطبوعاتی اثبات‌نشده‌ای توسط پژاک ارائه شده است، مبنی بر اینکه ایران از سلاح‌های شیمیایی علیه آنها در نزدیکی شهر ثلاث باباجانی در استان کرمانشاه استفاده کرده است. پژاک ادعا کرد که ۱۲ نفر از مبارزانش در نتیجه این حمله کشته شده‌اند. بر خلاف حمله شیمیایی آوریل ۲۰۱۷ در سوریه، هیچ گروه مستقلی آن را تأیید نکرده است. "Kurdish guerrillas suspect Iran used chemical weapons against them," Rudaw, "October 11, 2016.

(k) ژنرال وتل اعلام کرد که پیشرفت قابل ملاحظه‌ای در رفتار ایران از زمان توافق هسته‌ای مشاهده نشده است؛ همچنین ایران به دنبال "یک هژمونی منطقه‌ای" است و "نیروهای ایرانی و عوامل خارجی آنها در خاورمیانه، افغانستان و آسیای مرکزی بر ضد منافع ایالات متحده عمل می‌کنند". "آنها همچنین تلاش می‌کنند تا با نفوذ درازمدت در نیروهای امنیتی عراق کنترل حکومت را در دست بگیرند. ایران بر اکثریت ۱۰۰،۰۰۰ شبه نظامی شیعه حشدالشعبی نفوذ و کنترل دارد. علاوه بر این، ایران همکاری خود را با روسیه در سوریه گسترش داده است، به گونه‌ای که منافع آمریکا در منطقه را تهدید می‌کند." "Statement Of General Joseph L. Votel, Commander U.S. Central Command Before The Senate Armed Services Committee On The Posture of U.S. Central Command," March 9, 2017.

(l) ژنرال ماتیس پنج تهدید ایران را سلاح هسته‌ای، کنترل دریایی، حمله سایبری، موشک بالستیک و گروه‌های مورد حمایت خارجی می‌داند. ممکن است برخی موشک‌های کروز را هم به اینها اضافه کنند. "The Middle East at an Inflection Point with Gen. Mattis," Center for Strategic and International Studies, April 22, 2016.

(m) این گزارش یادآور می‌شود که "روسیه و ایران از آزادی عمل ایالات متحده در سوریه و مدیترانه ناراضی هستند و می‌توانند در پنج سال آینده سه گذرگاه از هفت گلوگاه بزرگ تجارت دریایی جهان یعنی کانال سوئز، تنگه هرمز و تنگه باب‌المندب را تهدید کنند". "Jennifer Cafarella, Kimberly Kagan, and Frederick W. Kagan, "U.S. Grand Strategy: Destroying ISIS and al Qaeda, Report Four, America's Way Ahead In Syria," Institute for the Study of War, March 2017, p. 8.

(n) این گزاره بر مبنای تحلیل و شناخت نویسنده از بازار محلی اسلحه و مصاحبه با منابع آگاه در سال ۲۰۱۷ است. احتمالاً گروه‌های کرد ایران موشک‌های هدایت شده ضد تانک پیشرفته‌تر به دست آورده‌اند به ویژه با توجه به اینکه در نتیجه اقدام جهانی مداوم علیه دولت اسلامی و تحویل تسلیحات جدید منطقه مملو از اینگونه تسلیحات است.

(o) یادداشت سردبیر: به گفته زانا گل محمد که در مقاله‌ای در اکتبر ۲۰۱۶ در این نشریه مجموعه‌ای از نیروهای شرکت کننده در مبارزات موصل را معرفی کرده است، تعدادی از گروه‌های مسلح کرد ایرانی مخالف رژیم ایران در اطراف موصل حضور داشتند که در کنار پیشمرگه‌های کرد علیه دولت اسلامی مبارزه می‌کردند. به گفته گل محمد، مکان‌هایی که این گروه‌ها در آن حضور داشتند شامل بشیقه و مناطق اطراف کرکوک بودند. یکی از گروه‌هایی که در مبارزه علیه دولت اسلامی در مبارزات موصل حاضر بود حزب آزادی کردستان (PAK) است. حضور آنها تنش‌هایی را با شبه نظامیان شیعه ایجاد کرده بود؛ شبه نظامیان شیعه طرفدار ایران موسوم به عصایب اهل حق تهدید کرده بودند که به آنها حمله می‌کنند و از رهبران کرد عراق به ویژه حزب دمکرات کردستان برای اینکه اجازه شرکت آنها در عملیات را داده بودند خشمگین بودند. Paul Cruickshank interview, Zana Gulmohamad, May 2017.

(p) در آوریل ۲۰۱۷، رسانه‌های محلی اعلام کردند جنگجویان کومله و حزب دمکرات کردستان ایران به طور مشترک آماده ایجاد یک موقعیت دفاعی در منطقه کردستان عراق هستند. "حزب مبارزه مسلحانه خود علیه ایران را آغاز می‌کند"، روداو، ۳۰ آوریل ۲۰۱۷.

مستندات

1 "Iranian Kurdish opposition groups to accelerate military cooperation," Rudaw, March 3, 2017.

2 "Interview with Mr Abdullah Mohtadi, the Secretary General of the Komala Party of Iranian Kurdistan," Washington Kurdish Institute, November 2015.

3 R.S. Ward, *Immortal: A Military History of Iran and its Armed Forces* (Washington, D.C.: Georgetown University Press, 2009), p. 231.

4 "Interview with Professor Abbas Vali," Washington Kurdish Institute, February 10, 2016.

5 Ibid.

6 "Iran's Kurdish opposition call for boycott of May election," Rudaw, April 28, 2017.

7 Nader Entessar, "The Kurdish Factor in Iran-Iraq Relations," Middle East Institute, January 29, 2009.

8 Entessar.

9 Dan Geist, "'A Darker Horizon': The Assassination of Shapour Bakhtiar," PBS Frontline, August 6, 2011.

10 "Al- Kurdistani al-Irani Yasta'nif al-'Amal al-Musallah Didda Iran [Iranian Kurdistan to resume armed action against Iran]," Al Arabiya, March 23, 2016. "Iran is facing a 'widescale armed uprising' as Kurdish insurgents have started targeting the Revolutionary Guard," Business Insider, May 5, 2016; Jonathan Spycer and Benjamin Weinthal, "Iranian Kurds join the Fight," American Interest, December 15, 2016.

11 "Kurdish PAK forces attack Iranian government troops in Sanandaj," ARA News, April 20, 2016. For more on the PAK see Kim Deen, "First IS, then Iran: Kurdish-Iranian leader has eyes on ultimate goal," Middle East Eye, October 1, 2016; Balint Slanko, "Iranian faction among Kurds trained by US against militants," Associated Press, September 8, 2016; "Iranian Kurdish fighters trained by US military against ISIS," Rudaw, September 9, 2016.

12 "Ten Iranian soldiers killed in clashes with Kurdish militants near Iraq border," Daily Sabah, May 5, 2016.

13 "Kurdish PAK forces attack Iranian government troops in Sanandaj," ARA News, April 20, 2016.

14 "6 Iranian soldiers and deputy commander killed by Kurdish fighters," Rudaw, June 16, 2016. See also "KDPI: 6 Peshmerga killed in clashes with Iranian army in Shno," Rudaw, June 18, 2016.

15 "Iran's Revolutionary Guards kill five Kurdish PJAK militants," Rudaw, June 13, 2016.

16 Author's tracking of local media reports.

17 "Iranian MP survives assassination attempt," Rudaw, July 10, 2016; Paul Cruickshank interview, Zana Gulmohamad, May 2017.

18 "Interview with Professor Abbas Vali," Washington Kurdish Institute, February 10, 2016.

19 See Christopher Moede, "Iranian Support for Kurds Threatens US Security Interests; Here's How the US Can Respond," Georgetown Security Studies Review, March 17, 2017. See also "Iraq SITREP 2017-03-20," Institute for the Study of War; "Iran's Soleimani asks PKK to take part in Mosul battle: report," NOW, November 8, 2016; "PKK affiliate group threatens war in the Kurdistan Region," Rudaw, March 25, 2017; and "PM Barzani: KRG expects PKK to act 'reasonably' and leave Shingal," Rudaw, March 13, 2017.

20 Author's interviews with knowledgeable sources.

21 See "Amnesty International Report 2016/2017, Iran 2016/2017," Amnesty International, and "Joint Letter: To Permanent Representatives of Member States of the Human Rights Council, Council Cross-regional Civil Society Organizations in Support of United Nations Human Rights Council Resolution to Renew Mandate of Special Rapporteur in Iran," Human Rights Watch, March 16, 2017.

22 "Ahzab Kurdiyya Iraniyya: Tahrān A'damat Khilal al-Ashhur al-Tis'a al-Madiya Mi'at al- Akrad [Iranian Kurdish parties: Iran executed hundreds of Kurds over past nine months]," Asharq al-Awsat, January 4, 2016.

23 "Kurdish woman commits suicide to avoid rape by Iranian intelligence," ANF News, May 7, 2015.

24 For an insightful discourse on Iran's Kurds, see "Interview with Professor Abbas Vali."

25 "Treasury Designates Free Life Party of Kurdistan a Terrorist Organization" U.S. Department of the Treasury, February 4, 2009.

26 "U.S. Defense Secretary Mattis says Iran continues to sponsor terrorism," Reuters, March 31, 2017.

27 "Death toll for Koya bombing rise to 7, KRG calls it act of terror," Rudaw, December 21, 2016.

28 See Franc Milburn, "IRGC-QF in Northern Iraq & The Kurdistan Region," July 15, 2014, and Franc Milburn, "Beyond IS: The KRG's Radical Islamist Threats," July 11, 2014.

29 "Two arrested in bombing of Iranian Kurdish party, perpetrator on the run," Rudaw, December 26, 2016.

30 "Iran has nearly doubled its intelligence gathering in Kurdistan Region, official says," Rudaw, February 19, 2017.

31 Babak Dehghanpisheh, "To Iranian eyes, Kurdish unrest spells Saudi incitement," Reuters, September 4, 2016.

32 "Iranian Kurdish groups urge Iraqi parliament to reject call for their expulsion," Rudaw, March 2, 2017.

33 "Statement Of General Joseph L. Votel, Commander U.S. Central Command Before The Senate Armed Services Committee On The Posture of U.S. Central Command," March 9, 2017, p. 27.

34 "The Middle East at an Inflection Point with Gen. Mattis," Center for Strategic and International Studies, April 22, 2016.

35 Michael Singh, "The View from Congress: U.S. Policy on Iran," Testimony submitted to the Senate Foreign Relations Committee, The Washington Institute for Near East Policy, March 28, 2017, pp. 9-10. 36 Ibid., p. 5.

37 Kathleen H. Hicks and Melissa C. Dalton, "Deterring Iran After The Nuclear Deal," Center for Strategic and International Studies, March 2017, p. 71.

- 38 See "Israel and Hezbollah: The Prospect of Renewed Hostilities Ten Years after War," The Hudson Institute, July 26, 2017, for a discussion of Israeli "red lines" as regards Iran and proxies. See also Jonathan Schanzer, Tony Badran, and David Daoud, "The Third Lebanon War The Coming Clash Between Hezbollah and Israel in the Shadow of the Iran Nuclear Deal," Foundation For Defence of Democracies, July 2016; Amir Toumaj, "IRGC-controlled Iraqi militia forms 'Golan Liberation Brigade,'" Long War Journal, March 12, 2017; and "Israel behind assassinations of Iran nuclear scientists, Ya'alon hints," Jerusalem Post, August 7, 2015.
- 39 Sam LaGrone, "Navy: Saudi Frigate Attacked by Unmanned Bomb Boat, Likely Iranian," U.S. Naval Institute, February 20, 2017.
- 40 Amir Toumaj and Caleb Weiss, "US designates Iran-backed Bahrainis as terrorists," Long War Journal, March 21, 2017.
- 41 "Yemen: Houthis claim attack on UAE military vessel," Al Jazeera, October 2, 2016.
- 42 See Franc Milburn's LinkedIn blog posting "Iran's Kurds: Charlie Wilson's War Part Two?" from June 25, 2015, for a detailed account of how the PJAK blunted a major IRGC offensive in 2011.
- 43 "Train line to connect Iran to Mediterranean Sea through Kurdistan Region, Syria," Rudaw, March 26, 2017.
- 44 Thomas Joscelyn, "Treasury targets Iran's 'secret deal' with al Qaeda," Long War Journal, July 28, 2011.
- 45 Author interviews with informed sources KRI, 2011.
- 46 "Iranian Kurdish fighters trained by US military against ISIS," Rudaw, September 9, 2016. See also Balint Szlanko, "Iranian faction among Kurds trained by U.S. against militants," Associated Press, September 8, 2016; Kim Deen, "First IS, then Iran: Kurdish-Iranian leader has eyes on ultimate goal," Middle East Eye, October 1, 2016.
- 47 "Iranian Kurdish Peshmerga fighters deny arming by US," Kurdistan 24, September 10, 2016.
- 48 Balint Szlanko, "Iranian faction among Kurds trained by U.S. against militants," Associated Press, September 8, 2016.
- 49 "Iran's Kurdish opposition call for boycott of May elections," Rudaw, April 28, 2017.

درباره نویسنده:

فرانک میلبرن مشاور استراتژیک، تحلیلگر ریسک سیاسی و متخصص امنیتی است. او در خاورمیانه و شمال آفریقا در پست‌های ارشد امنیتی برای شرکت‌های نفتی مشغول کار بوده و سه سال هم در کردستان عراق کار و زندگی کرده است.